

ПРОБЛЕМИ РЕГЕНЕРАЦІЇ
ІСТОРИЧНОЇ ЗАБУДОВИ
ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ
НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ
УКРАЇНИ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

Міністерство України у справах будівництва та архітектури

Дирекція Державного історико-архітектурного заповідника
в м. Кам'янці-Подільському

**Проблеми регенерації історичної забудови
заповідних територій населених пунктів
України**

Матеріали науково-практичної конференції

8-10 червня 1994 року
Кам'янець-Подільський.

Проблеми регенерації історичної забудови заповідних територій населених пунктів України. Матеріали науково-практичної конференції / Відповідальний за випуск В.В. Фенцур; науковий редактор С.В. Трубчанінов. - Кам'янець-Подільський, 1994. - 96ст.

Макет виготовлено:

Видавничо-поліграфічне підприємство "Діпостроф", ТОВ.
281900 Україна, Кам'янець-Подільський, вул. Лесі Українки, 31.
тел/факс (03849)3-98-36.

Друк виконано:

Кам'янець-Подільська міська друкарня, замовлення № 977.
281900 Україна, Кам'янець-Подільський, майдан Польський Ринок, 18.

Володимир Гусаков

ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ЗАБУДОВИ СТАРОДАВНІХ МІСТ УКРАЇНИ.

Епоха національно-культурного відродження, в яку ми вступили, позначилася на всіх сферах політичного, соціального, економічного і культурного розвитку України. В цьому контексті проблема збереження історичної спадщини поєднує економічні, соціальні й науково-культурні аспекти. При цьому основне ідейне навантаження має тут останній, духовний аспект, бо саме він визначає ті риси своєрідності нашої культури, завдяки яким Україна відома світові. Без перебільшення можна сказати, що збереження історичної архітектурної спадщини треба розглядати як загальну проблему екології культури.

Розглядаючи питання збереження історико-архітектурної спадщини в соціально-економічному аспекті, слід акцентувати кілька вихідних позицій:

— культурно-історична спадщина є однією з підвалин української державності і могутнім засобом формування національної самосвідомості;

— культурно-історична спадщина є візитною карткою України на міжнародному рівні; по рівню ставлення держави до культурної спадщини судять про рівень її духовного розвитку і про перспективи її подальшого поступу;

— культурно-історична спадщина є потужним джерелом економічного потенціалу держави; здатної використати її для розвитку міжнародних культурно-економічних зв'язків, туризму, освіти;

— архітектурна і містобудівельна спадщина, за умови її осмисленого і належного використання і адаптації, є основою спадкоємного розвитку історичного довкілля, важливим елементом, що впливає на соціально-економічний прогрес суспільства;

— історико-містобудівельна спадщина значною мірою формує антропогенне довкілля, а відтак і усталені стереотипи поведінки, смаки і уподобання, формує ставлення народу до культури і побуту, його матеріальні й духовні потреби.

Павленко В.В., начальник управління архітектури Чернігівської облдержадміністрації ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ ОХОРОНИ ТА РЕСТАВРАЦІЇ ПАМ'ЯТОК АРХІТЕКТУРИ В ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	75
Олійник О.П., кандидат архітектури, ІДІТІАМ ДІАГНОСТИКА ФОРМУВАННЯ МІСЬКИХ ПРОСТОРІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА РЕГЕНЕРАЦІЇ ІСТОРИЧНОГО МІСТА.....	77
Рабан Т.В., директор історико-культурного заповідника "Старий Луцьк" РЕГЕНЕРАЦІЯ КВАРТАЛУ ПЛОЩІ РИНОК В М.ЛУЦЬКУ.....	79
Тищенко О.І., старший науковий співробітник, ІДІТІАМ ПРОБЛЕМИ РЕГЕНЕРАЦІЇ ІСТОРИЧНОЇ ЗАБУДОВИ ЗАПОВІДНОЇ ТЕРИТОРІЇ У М.КЕРЧ. ...	80
Царенко С.С., архітектор відділу охорони та реставрації пам'яток архітектури і містобудування Вінницького обласного управління будівництва і архітектури. ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИЧНОЇ ЗАБУДОВИ МАЛИХ НАСЕЛЕНИХ МІСЦЬ ВІННИЧЧИНИ.	82
Денісова Л.М., головний архітектор Ленінського району м.Вінниці. ДО ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА М.ВІННИЦІ.	83
Рибенчук М.М., інститут "Укрзахідпроектреставрація" ДО ПРОБЛЕМИ РЕГЕНЕРАЦІЇ ВТРАЧЕНОЇ ЗАБУДОВИ ЦЕНТРІВ ІСТОРИЧНИХ МІСТ.	85
Петров М.Б., кандидат історичних наук, завкафедрою історії України Кам'янець- Подільського педінституту ПЛАНІ КАМ'ЯНЦЯ-ПОДІЛЬСЬКОГО 70-90-х рр. XVIII ст. — ДЖЕРЕЛО ДЛЯ РОЗРОБКИ ПРОГРАМИ РЕГЕНЕРАЦІЇ СТАРОГО МІСТА.	86
Трубчанінов С.В., кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії України Кам'янець-Подільського педінституту, голова громадської організації "Центр поділезнавства" ДОКУМЕНТИ AGAD - ВАЖЛИВЕ ДЖЕРЕЛО ДЛЯ РЕГЕНЕРАЦІЇ ІСТОРИЧНИХ МІСЦЬ ПОДІЛЛЯ ТА ВОЛИНІ.	87
Данілов І.В., заввідділом історії фортеці Кам'янець-Подільського історичного музею- заповідника КАМ'ЯНЕЦЬКИЙ ГОРНВЕРК.	89
Карбовський О.В., науковий співробітник відділу історії фортеці Кам'янець- Подільського історичного музею-заповідника ДО ВИКОРИСТАННЯ ПАМ'ЯТОК ФОРТИФІКАЦІЇ КАМ'ЯНЦЯ-ПОДІЛЬСЬКОГО.	91
Мошак М.М., вчений секретар Кам'янець-Подільської фундації ДІЯЛЬНІСТЬ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОЇ ФУНДАЦІЇ.	94

доріг, тому що кошти, які проходять через цей відділ, завжди поки що виборюються і достаються дуже важко, тому забирати їх для покращення стану в інших сферах народного господарства м'яко кажучи дуже не справедливо.

Проблеми виникають з присвоєнням споруді статусу пам'ятки архітектури, якщо справа доходить до пам'яток місцевого значення. Потрібно, щоб наші фахівці більш чітко визначили критерії та виклали їх в інструкції чи положенні для використання на місцях. Якщо в об'єкті немає чітких ознак належності до стилістичних характеристик, не пов'язано авторською діяльністю з станом містобудівельної ситуації як історичного характеру, так і сучасного, а лише наявністю типового різьблення, облицювання і т.п., то тут повинна вирішувати комісія з місцевих фахівців і деє необхідно мати межу суб'єктивним підходам. На жаль, таких прецедентів дуже багато.

В 1991 р. в Чернігові відбувся міжнародний семінар архітекторів з проблем регенерації історичної забудови. Були архітектори з США, Великобританії, Франції, Німеччини, Нідерландів, ПАР, Японії, Болгарії та різних міст колишнього Радянського Союзу.

Семінар показав, що підходи до питань регенерації зарубіжних та радянських архітекторів істотно відрізнялись. Перші вирішують проблему — як професійно вирішити питання організації заповідної території, не бояться активно включати в її структуру сучасні форми, але з урахуванням історичної ситуації. Другі — більше схиляються в сторону створення охоронних зон, відновлення старих споруд, благоустрою цих територій.

Нам необхідно сміливіше вирішувати ці питання, але для цього звичайно ж необхідно мати високий професіоналізм.

При опрацюванні проектів регенерації необхідно більш уважно підходити до визначення періодів забудови старої частини міста, визначення її стильової характеристики, історико-архітектурної цінності послідовних періодів забудови. На базі цих досліджень повинна формуватись історико-стилістична картограма забудови (готика, ренесанс, барокко, класицизм, романтизм тощо).

Слідуючим важливим документом являється картограма санацій і нового будівництва.

На базі аналізу історії тієї чи іншої частини міста повинні вноситись пропозиції по використанню історичної забудови, по

організації в ній народних промислів, здійснити максимум заходів по залученню туди туристів, зробити так, щоб ці райони були не музеями, а жили повнокровним життям і давали доходи державі.

Олена Олійник

ДІАГНОСТИКА ФОРМОУТВОРЕННЯ МІСЬКИХ ПРОСТОРІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА РЕГЕНЕРАЦІЇ ІСТОРИЧНОГО МІСТА.

Всі проблеми так званої регенерації заповідників витікають з недостатнього знання міста. Місто, а тим більше його історичний осередок, має свою історію, власну долю і підпорядковується власним законам розвитку і старіння. В кожному місті, якщо в ньому хоч би частково збереглася первісна просторова система, відчувається певний ритм, закономірності просторової побудови, які є генетичним кодом всієї містобудівної системи.

В морфологічному аспекті містобудівна система являє собою єдність двох підсистем: планувально-просторової (елементами каркасу виступають морфотипи міського простору та структуровані ділянки планування) та обсягово-просторової (складається з провідних елементів — об'ємних домінант, що виступають носіями семантичного каркасу міста, — та немаркованих, підпорядкованих елементів власне шерегової міської забудови). Історико-генетичний аналіз еволюції міста дозволяє визначити пріоритет однієї з цих умовно формалізованих систем.

Пріоритет планувально-просторової складової передбачає переважання замкнутих просторів вулиць, площ та кварталів; планувальних зв'язків в побудові просторової системи міста; фасадний, периметральний характер забудови, що розділяється на окремі споруди за певним планувальним землемірним модулем; розміщення об'ємних елементів (домінант) підпорядковане планувальним закономірностям, що, в свою чергу, обумовлює детермінований, обмежений характер їхнього сприйняття.

Домінування обсягово-просторової підсистеми, успадкованої від давньорусько-візантійського містобудування, впливає на

перевагу в міській тканині об'ємних елементів, які групуються, накопичуються, розріджуються в єдиному загальному просторі, що є символічно безмежним і може охоплювати весь Всесвіт як в просторі, так і в часі. Забудова рідко має виразний "вуличний" фасад, вона ніби розпорошується в природному доквіллі, створюючи прозоре, мінливе тло для головних споруд міста, які мають необмежений характер сприйняття.

Процес вивчення історичного осередку має починатися з історико-містобудівного ретроспективного аналізу міста для виділення його стійких типологічних та індивідуальних ознак. Території, однорідні за просторовими характеристиками забудови і способом формоутворення та організації міських просторів, складають середовищні зони.

Середовищне зонування території історико-культурного заповідника за просторово-планувальними ознаками повинно передувати будь-яким відбудовам і трансформаціям історичної системи. Треба пам'ятати, що всі втручання в історичну тканину міста входять у взаємодію з його власними тенденціями розвитку, викликаючи поступові зміни в загальній містобудівній ситуації. Ці зміни не обов'язково проступають одночасно, вони можуть виявитись через багато років; а ті наслідки, що ми маємо сьогодні, можливо, обумовлені діяльністю далеких предків.

Парадокс кожної містобудівної системи — в її неначе "запізнюванні". Обличчя історичного міста складається з будинків минулих епох; навіть будинок, зведений тільки сьогодні, має вигляд, закладений у нього авторами кілька місяців тому. Це обличчя постійно змінюється, оновлюється, динамічно вирує, але ніколи не встигає за сучасністю, і саме в цій постійній присутності минулого криється притягальна сила архітектури.

Кожний будинок, що зводиться в історичному середовищі, мусить бути гармонійним елементом в загальній містобудівній і архітектурно-просторовій структурі міста. Його архітектурне обличчя може, звичайно, опиратись на архівні та історичні джерела, якщо вони є (проте детально обгрунтовані й незаперечні), але провідними повинні бути вимоги, що витікають з при-родних тенденцій розвитку самого історичного міста та сучасного містобудівного доквілля.

Тарас Рабан

РЕГЕНЕРАЦІЯ КВАРТАЛУ ПЛОЩІ РИНОК В м.ЛУЦЬКУ.

Історико-культурний заповідник м.Луцька — територія в 43 га, яка сформована наступними компонентами:

- містобудівельна структура (сітка вулиць, площ, кварталів);
- пам'ятки архітектури (40 одиниць XII-XIX ст.);
- археологічні залишки (із культурним шаром до 8 метрів);
- фонові забудова (біля 300 будівель і споруд);
- природний ландшафт (заплава р.Стир).

Зупинимось на останніх двох, оскільки з усіх перелічених компонентів тільки фонові забудова і ландшафт залишаються живим організмом, і як все живе зможе таким залишитись лише постійно оновлюючись.

Сьогоднішня фонові забудова заповідника - це хаотична суміш залишків різних часів від підвалин XVI-XVIII ст. до новобудов XX ст. Все це необхідно довести до такого стану, щоб дана забудова стала, поряд з історичною забудовою старого міста, необхідною і достойною його складовою частиною.

В цьому і полягала концепція регенерації кварталу історичної забудови площі Ринок, розроблена спеціалістами заповідника (Рабан Т.В., Троневи́ч П.О.) і Волинського "Діпромiсто" (Метельницький Р.Г.) при допомозі спеціалістів Києва, Львова, Луцька:

При її розробці вироблена слiдуюча система правил:

1. Ніякі зміни в заповіднику не можуть здійснюватись з втратою інформації про його минуле.

2. Ніякі роботи не можуть здійснюватись із шкодою для збереження як матеріальних так і духовних компонентів заповідника.

3. Ніякі рішення не повинні погіршувати можливості всебічного використання матеріальних та духовних цінностей заповідника.

4. Ніяке будівництво в заповіднику не може здійснюватись без врахування перспективних напрямків діяльності цього історико-культурного закладу і умов життя на його терені.